

Mr. PIETER HENDRIK SAAIJMANS VADER ('PIET HEIN')
Zierikzee, 17 Juli 1799 - Eversdijk, 18 Maart 1891

P.J.A. van Voorst Vader

INLEIDING

Het schrijven van dit artikel vloeit niet voort uit de overtuiging een boeiende geschiedenis voor te leggen aan onze familie. In de levensloop van Pieter Hendrik Saaymans Vader treffen wij veel feiten aan, die overeenkomen met die van zijn neef, mr. Pieter Johannes van Voorst Vader: zijn rechtenstudie in Leiden - hij was de eerste academicus onder de Zeeuwse VADER's, P.J. van Voorst Vader de tweede - zijn functioneren bij de Goesse rechtbank, waarvan ik de opmerkelijke geschiedenis en werkwijze beschreven heb, het onwankelbaar orthodox geloof, met de overtuiging, dat vrijzinnigen door hun Godsloochening helaas een eeuwig verblijf in de hel te wachten staat, de diepe kloof, die daardoor ontstond, ook in het sociale verkeer, tussen hem en de meerderheid van intellectueel Nederland, de uiterst conservatieve politieke instelling met onveranderlijk tegenstemmen tegen de meest redelijke voorstellen in de Gemeente Raad, de weerzin van de Raad tegen die obstruerende leden, die tot uitbarsting kwam door P.H. na zijn herverkiezing als lid de toegang tot die Raad te weigeren - P.H. had immers aangegeven het halve jaar geen inwoner van Goes te zijn en betaalde dus maar de helft van de Hoofdelijke Omslag - het is allemaal al verteld in de levensbeschrijving van mr. P.J. v. V.V., De Spuy, nr. 44, oktober 1998 (ook in deze bundel).

Toch meen ik dit verhaal te moeten schrijven, om de gegevens betreffende dit belangrijkste en meest bekende lid van de helaas zo snel uitgestorven oudste tak der VADER's een keer zo goed mogelijk vast te leggen.

P.H. en zijn neef, de eerste v. V.V., mogen vele overeenkomsten gehad hebben, er was één groot verschil: v. V.V. sprak alleen, als dat werkelijk onvermijdelijk was, P.H. daarentegen zodra zich de gelegenheid voordeed. P.H. is daardoor bekender geworden, is ook gekozen tot lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

Het documenteren van deze geschiedenis wordt aanzienlijk vergemakkelijkt doordat twee mannen zich niet geringe moeite hebben getroost de gegevens over P.H. op te sporen en te noteren:

- G.J. Lepoeter, erelid van de Heemkundige kring van Zuid- en Noord Beveland, schreef een artikel over P.H. in: Gens Nostra, Maandblad van de Genealogische Vereniging, 1976; Jrg. XXXI (4/5): 98-101.
- Ook schreef dezelfde Lepoeter een artikel over: "De Buitenplaats Eversdijk onder Biezellinge". Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord- Beveland, 1976; 2: 7-16.
- Ant. Slabbekoorn, zoon van de laatste pachter op Eversdijk, schreef een artikel, handelend over deze zelfde buitenplaats: "De Hofstede VELD- EN BOSCHZICHT in de Veerhoek in Eversdijk". De Spuy, 1990; 24: 28-43.

MAATSCHAPPELIJKE LOOPBAAN

17 Juli 1799, in de zo kommervolle Franse tijd, werd P.H. geboren in Zierikzee en op 24 juli daar gedoopt. Waarom daar en niet in Kortgene, waar zijn vader gemeentesecretaris was, waar ook zijn twee jongste zusters en jongste broer zijn geboren? Dat weten we niet. Zijn oudste zuster, Leyntje, is in 1795 in Middelburg geboren, waar grootmoeder Saaijmans woonde en

waar vader Abraham tijdelijk verbleef als "*Provisioneele Representant van het Volk van Zeeland*", vertegenwoordigend de eilanden Noord Beveland en Wolphaartsdijk. Als oudste zoon kreeg hij de achternaam van zijn moeder - Saaijms - naast de van zijn vader geërfde achternaam VADER, naar de mode van die tijd. Over zijn ouders, broer en zusters is uitgewijd in mijn artikel over zijn vader ABRAHAM VADER, De Spuije, Mededelingenblad van de Heemkundige Kring De Bevelanden en Vereniging Vrienden van het Museum voor Zuid- en Noord-Beveland, nr. 43, mei 1998 (ook in deze bundel).

Grootvader Pieter had het in 1787 gebracht tot Baljuw van Kortgene en rentmeester van de boedel Nassau-Odijk en dankte aan die laatste functie een ruim inkomen. Vader Abraham ('Bram') zou hem in 1800 in beide functies opvolgen. Het jeugdportret van Piet Hein met zijn tolzweepje laat dan ook een rijke kledij zien.

In 1817 legt hij het eindexamen af van het Stedelijk Gymnasium in Middelburg, na die school één jaar bezocht te hebben. Verdere gegevens over zijn lager en middelbaar onderwijs ontbreken. Op de Kortgeense school van meester de Vos kan hij niet veel kennis hebben opgedaan (zie voor gegevens over die school het artikel over vader Bram, De Spuyje nr. 43, mei 1998, blz. 7 en het artikel over Abraham Vader in deze bundel, pag. 39 en 49).

Hij gaat dan in Leiden rechten studeren, waar hij 8 juli 1824 promoveert op het proefschrift: "De Q. Aelio Tubrone Jurisconsulto, ejusque quae in Pandectis exstant fragmentis." In vertaling: "Over de rechtsgeleerde Quintus Aelius Tubero en over fragmenten van hem, die in een samenvatting van het Romeinse recht duidelijk naar voren komen." De studieduur rechtvaardigt het vermoeden, dat hij in die jaren de vreugde van het studentenleven ruimschoots geproefd heeft. Hij heeft er zeker vrienden gemaakt. In 1871 zal mr. G. Groen van Prinsterer, de oprichter van de Anti-Revolutionaire Partij, Piet Hein 'zijn academie-vriend' noemen (Periodiek "Nederlandsche Gedachten"). Die vriendschap zal er toe hebben bijgedragen, dat P.H. zich vanaf de oprichting bij die partij heeft aangesloten.

In 1826 wordt hij griffier bij de "Rechtbank van eerste aanleg" te Goes, die in 1838 omgevormd wordt tot de "Arrondissements Regtbank". Van 1857-1867 is hij bij die rechtbank rechter.

Hij was lid van de Gemeente Raad van Goes 1836-1851 en opnieuw 1852-1867. Hij voerde daarin opvallend vaak het woord. Met zijn twee conservatieve medestanders - vanaf 1855 was daar zijn neef P.J.v.V.V. bij - was hij maar zelden te porren voor de voortvarende plannen van de 8 man sterke liberale meerderheid, waarvan ook de zeer capabele burgemeester mr. M.P. Blaubeen deel uitmaakte.

Jaren lang heeft P.H. zich ingespannen voor het oprichten van een Christelijke lagere school te Goes. Door medewerking van de minister van Binnenlandse Zaken is het daarvan in 1852 ook gekomen. Spoedig werd naast de gewone Christelijke school er nog een tweede opgericht door de van de Nederlandsch Hervormde Kerk afgescheiden gemeente van ds. Buddingh, die in Goes een grote aanhang had. Dr.C.Dekker heeft over die gemeente een studie gepubliceerd. Hij verhaalt daarin, dat de burgelijke gemeente een verbod heeft uitgevaardigd om de school te bezoeken voor die kinderen, die niet met koepokstof waren ingeënt. Dientengevolge ging de Nathanaëlschool van de Buddinghkinderen dicht. Daar kwam P.H. tegen op. Op 26 januari 1865 stelde hij de Gemeente Raad voor om de verbodsbepaling op te heffen. Daarbij hield hij een rede, die in den lande sterk de aandacht heeft getrokken. Hij betoogde aanvankelijk slechts staatsrechtelijke bezwaren tegen de verordening te hebben gehad, maar dat hij, nadat hij zich in de medische aspecten van de koepokinenting en vooral in de godsdienstige bezwaren van een grote groep ingezetenen had verdiept, tot de slotsom gekomen was, dat de verbodsbepaling de vrijheid van het individu aantastte. Hoewel hij zelf voorstander was van

preventieve inenting, was hij nu van mening, dat de overheid niet enerzijds de vrijheid van onderwijs voor iedereen kon propageren en anderzijds die vrijheid door de inentingsplicht kon beperken. *“Welke gevolgen het in 't leven treden van deze verordening heeft gehad is aan UE allen bekend. Van vele zijden klagten over het aan banden leggen van gewetensvrijheid, verscheidene adressen tot dezen raad gerigt en eindelijk ook het sluiten van de school Nathanaël, waarin aan meer dan 250 kinderen een kosteloos onderwijs werd verstrekt, dat ik meermalen door bevoegde personen heb hooren prijzen en 'tgeen ook bij onzen schoolopziener - wethouder De Laat de Kanter (Schr.) - niet ongunstig moet zijn aangeschreven geweest, zoodat Zijn Ed. zelf in 's lands vergaderzaal verklaard heeft, uit welwillendheid jegens die school toegeeflijk te zijn geweest aangaande het lokaal, als niet wettig beantwoordende aan de gevorderde ruimte voor een zoodanig getal kinderen. Dat het sluiten van eene zoodanige school een nadeel voor onze stad te achten is, zal wel niemand betwijfelen, evenals zulks eene ramp te beschouwen is voor de aldaar schoolgaande kinderen. En men zegge niet, wanneer deze school gesloten is, staan nog andere scholen in de gemeente open en blijft er genoegzame gelegenheid tot onderwijs bestaan; maar het is UE allen bekend dat aan deze school door ouders, juist ten gevalle van hunne godsdienstige gezindheid de voorkeur werd gegeven, welke ouders alzoo niet ligt te bewegen zullen zijn hunne kinderen elders ter school te zenden, terwijl, voor zoo ver ten gevolge van gemoedsbezwaren dier ouders deze kinderen niet aan de vaccine zijn onderworpen geworden, alle gelegenheid tot onderwijs aldus is afgesneden Men mag beweren dat deze overtuiging op dwaling berust, men mag dezelve aan bekrompenheid van inzicht toeschrijven, maar men mag de bevoegdheid aan anderen niet betwisten om eene eigene meening te hebben, al moge die met de uwe in strijd zijn. De grondwet waarborgt vrijheid van ieders godsdienstige denkwijz.”* Enz., enz., want P.H. was niet kort van stof. Toch heeft de Gemeente Raad dit zo bekwaam verdedigde voorstel verworpen: de Nathanaëlschool bleef gesloten.

Van 1866-1879 was P.H. lid van de Tweede Kamer. Daardoor was hij bij de vergaderingen van de Gemeente Raad zo vaak afwezig, dat hij - onder aandrang van de Raad - voor het lidmaatschap daarvan heeft bedankt. Ook in de Kamer was het Christelijk onderwijs een heet hangijzer. In 1878 woedde de schoolstrijd op zijn hevigst. De nieuwe minister van Binnenlandse Zaken, Kappeyne van de Coppello, droeg een nieuw ontwerp van wet voor, dat het erop toelagde, het Christelijk onderwijs geheel te vernietigen. Met zeven andere Anti-Revolutionaire kamerleden werd hierop door P.H. een collectieve nota ingediend, waarin zij *“met den meesten ernst en aandrang opkwamen voor de heiligste belangen van het Nederlandsche volk In naam van Hem, in Wiens kracht wij ook tegenover eene overgrootte meerderheid, onbeschroomd durven optreden tot handhaving van het recht der natie op waarachtige vrijheid van onderwijs, tekenen wij tegen de bij dit wetsontwerp voorgestelde regeling van het volksonderwijs protest aan.”* P.H. was ook lid van de hoofdcommissie van de Vereeniging voor Christelijk Nationaal Onderwijs.

Maar het meest deed P.H. in de Kamer van zich spreken door als enig lid tegen de door minister van Houten ingediende wet te stemmen, die kinderarbeid verbood! Als grondbezitter was hij maar al te zeer doordrongen van het feit dat de landarbeider die inkomsten helemaal niet kon missen, zeker niet in het laatste kwart van de 19e eeuw met zijn diepe landbouwdepressie.

Ook kantte hij zich scherp tegen het invoeren van vermogensbelasting: dat was diefstal!

Algemeen heerste nog de overtuiging dat vrouwen niet geschikt waren voor intellectuele vorming, ja, zelfs een verderfelijke invloed op het schoolleven konden hebben. Als dan in 1871 in de Kamer vragen worden gesteld over het toelaten van twee meisjes tot de H.B.S., betoogt

P.H. dat hij “*geen vermeerdering van macht der vrouwen*” wenst. Minister Thorbecke zelf acht de drempel nog te hoog. Hij houdt deelnemen van meisjes aan het onderwijs voor een weldaad. Had hij niet zelf in 1863 in Middelburg een aparte Middelbare Meisjesschool in het leven geroepen? Maar het zou tot 1906 duren voordat meisjes zonder toestemming van de minister de gewone H.B.S. mochten bezoeken (zie NRC Handelsblad dd 6 febr. 1999).

FAMILIE

4 September 1826 trouwt P.H. met Jkvr. Marie Elizabeth Pompe van Meerdervoort, geb. te Leiden in 1903. Dat moet dus een liefde uit zijn studententijd zijn geweest. Zij overlijdt te Eversdijk in 1842. In 1848 huwt hij opnieuw, nu met Gabrielle Louise van Rijswijk, geb. in 1818 te Palembang. Maar ook deze zoveel jongere vrouw verliest hij vroeg, in 1867. Lepoeter vertelt, dat de POMPE's een oud adelijk geslacht zijn, afkomstig uit Duitsland en waarschijnlijk ook Oostenrijk. Johan Michaël Pompe verwierf in dat land in de 14e eeuw roem als krijgsoverste.

JAN Pompe, geb. ±1500, kwam onder Karel V naar de Nederlanden. Hij woonde op zijn goederen in Mechelen. Diens achterkleinzoon MICHIEL, geb. in 1578 te Goch, werd door de Staten van Holland genaturaliseerd. Hij was raad en schepen van Dordrecht. Hij kocht de naburige ambachtsheerlijkheid Meerdervoort. Diens zoon, ook MICHIEL geheten, is bij ‘diploma’ van koning Karel I van Engeland op 15 juli 1637 in de adelstand verheven. Op 10 december 1644 werd die adeldom door de Duitse keizer bevestigd. Op 21 juli 1818 werd aan JOHAN PETRUS Pompe het praedicaat jonkheer verleend.*

Uit P.H.'s 1e huwelijk ontsproten:

- ABRAHAM JOHANNES PETRUS S.V., geb. 9 april 1830. Uit de brieven van mr. P.J. v.V.V. aan zijn zonen weten we, dat deze ingenieur in 1855 trouwde met Henriëtte Kakebeeke - weer familie van Jacobus P. Kakebeeke, die met de jongste dochter van Willem Lodewijk Vader, Leijntje, was gehuwd -, maar echter al spoedig de sponde van de dienstmaagd verkoos. In 1866 volgde de scheiding. Nadat hij de Minister van Koloniën vergeefs om een betrekking in Nederlandsch Indië had verzocht, vertrok hij naar Brussel. In 1902 overleed hij daar, ongehuwd. Voor zijn vertrek kan mede reden zijn geweest, dat de door hem in Goes gestichte alcoholfabriek - eigen procédé! - failliet ging.
- JOHAN HENDRIK, geboren in 1833, is maar 9 jaar oud geworden.
- CATHARINA MARGARETHA, geb. 22 april 1837. Zij huwde in 1864 haar neef Jhr.mr. Jan Pompe van Meerdervoort, toen kantonrechter in Sluis. Op 1 mei 1877 werd hij rechter te Middelburg; 12 mei 1887 kantonrechter te Goes. Hij was de man die in Middelburg zijn gezicht verloor, omdat hij door speculatie het vermogen van zijn vrouw had verspeeld. Hij stelde toen mijn grootvader, mr.P.J.F.v.V.V. (achterneef van zijn vrouw), die kantonrechter in Goes wilde worden, voor om te ruilen: grootpapa werd daardoor in 1887 rechter te M'burg en Jan kantonrechter in Goes. Daar volgde hij zijn schoonvader op als - eveneens zeer Christelijk - conservatief lid van de Gemeente Raad. In 1871 werd hij voor het district Goes lid van de Provinciale Staten van Zeeland. Van 1881-1886 was hij lid der Tweede Kamer voor de A.R. Partij.

* Lepoeters geschiedenis van de Pompe's spoort niet helemaal met het Nederland's Adelsboek van 1969. Misschien had hij andere bronnen.

P.H.'s 2e huwelijk werd gezegend met de geboorte van:

- GABRIËLLE HENRIËTTE, geb. 11 maart 1850. Deze huwde in 1872 Jacob van Oordt, boekhouder te Brussel, die zich later als bankier vestigde. Helaas speculeerde ook Jacob met het door zijn vrouw aangevoerde geld met rampzalig gevolg.
- WILLEM JOHAN, geboren 12 juni 1851. Na korten tijd advocaat in den Haag te zijn geweest, werd hij in 1886 burgemeester van Vrijenban. Hij bleef dat tot 1920; overleed in 1931. Hij was een groot verzamelaar van antiek, vooral van munten, zilver en klokken. De catalogus van de veiling van het grootste deel van zijn verzameling is indrukwekkend. In 1882 huwde hij de levenslustige Jeanne Philippine Schluiter, die volgens overlevering met haar ernstige, zwaar godsdienstige echtgenoot nogal eens botste (zie de persoonlijke herinneringen van J.W.A. v.V.V., Nederland's Patriciaat 1992, VIb2; vVV-archief nr. 245).

Na al die rampen in zijn nageslacht - één faillerende zoon en 2 dito schoonzonen - stichtte P.H. in zijn nadagen de Saaijmans Vader Stichting, waarin hij het restant van zijn vermogen onderbracht. Het beheer daarvan werd eerst toevertrouwd aan notaris Marcusse te Kortgene, later aan de bank J. Stroeve Bzn. te Amsterdam. Al zijn nazaten hebben daaruit tot lang na zijn dood een beschermd inkomen ontvangen. Bovendien hield de financiële hemel op na het overlijden in 1891 van P.H.'s jongere broer, Johan Willem Vader, notaris te Kortgene, wiens beide kinderen stierven aan tuberculose, waarna hij zijn broers kinderen zijn goed beheerd ruim vermogen liet erven.

Volledigheidshalve zij vermeld, dat de enige zoon van de burgemeester van Vrijenban ook al aan tuberculose overleed, waarmee de oudste tak der VADER's was uitgestorven.

De erfgenamen van P.H. hebben de nalatenschap van hun vader aanvaard "*onder voorrecht van boedelbeschrijving ingevolge verklaring daarvan op 28 Maart 1891*". Hieruit bleek dat het bezit f225.355,48½ waard was. Daartegenover evenwel stonden schulden van f274.825,12! Hiervan was aan oom Johan Willem Vader - als lening en als borg betaalde gelden - f229.960,74 verschuldigd.

De buitenplaats Eversdijk viel toe aan Catharina Pompe van Meerdervoort - Saaymans Vader, een bezit geschat op f31.763,87.

WONINGEN

In Goes bezat P.H. een groot huis, gelegen op de Grote Kade nr. 22. Dit huis hield hij tot 1880 in eigendom. 's Zomers verbleef hij op zijn buitenplaats Eversdijk. Op 31 augustus 1868 verruilde hij het burgerschap van Goes voor dat van de gemeente Kapelle, waartoe het dorpje Eversdijk behoorde.

EVERSDIJK

Zoals vrijwel alle dorpen in Zuid Beveland was Eversdijk in de middeleeuwen een heerlijkheid, waar dus de ambachtsheer zakelijke rechten had. In het midden, waar nu het fraai beboomde dorpsplein is met de graven, waaronder het imposante graf van P.H. zelf, stond tot 160 jaar geleden een kerk. De grond van de heerlijkheid was verdeeld in vier 'hoeken'. Op de Noord

West gelegen Veerhoek stond twee eeuwen lang de boerderij "Veld- en Boschzicht". Ant. Slabbekoorn verhaalt daarover.

Het perceel waarop rond de eeuwwisseling van de 17e naar de 18e eeuw de boerderij gebouwd werd was in 1650 eigendom van Nicolaes Eversdijk, secretaris en later burgemeester van Goes. In 1679 was zijn bezit aan gronden in de Veerhoek toegenomen tot 12 gemet (4 ha). Vanaf 1693 stond het perceel op naam van Mattheus Eversdijk. Vanaf 1721 trad Petrus Haijman, heer van Zonnemaire, in de bezittingen van de verschillende leden van de familie Eversdijk. Hij trouwde in 1714 met een dochter van Mattheus Eversdijk, Isabella genaamd. Haijman is geboren in Haamstede in 1666 en was predikant te Elkerzee en te Goes. Hij overleed aldaar in 1727 en werd begraven te Zonnemaire. Waarschijnlijk liet Haijman tussen 1700 en 1727 de boerderij bouwen.

De eerste "*baander*"* werd Cornelis Haasdonk. Jkvr. Alette Johanna Haaijman, een dochter van de predikant, trouwde in 1742 met Willem Cornelisse Ockerse, schepen te Zierikzee. Op een kaart uit het midden van de 18e eeuw van Hattinga staat het boerderijcomplex ingetekend. Huis en schuur stonden los van elkaar. Het was zeker geen kleine woning. Aan de Oostzijde bevond zich een aanbouw aan de voorkant. Wellicht was dit een aparte ingang voor de eigenaar.

Voor de vierschaar van Eversdijk werd op 30 mei 1759 de koop bevestigd van een aantal percelen grond in Eversdijk door Ockerse van de erven van de familie Eversdijk. Die koop had plaats gevonden op 27 februari van dat jaar. De boerderij, die eerder door zijn huwelijk in handen van Ockerse was gekomen, onderging toen een aanzienlijke vergroting aan oppervlakte. Het is waarschijnlijk, dat er daarna een grotere schuur gebouwd is. Deze is terug te vinden op de kadastrale kaart van Eversdijk; de schuur staat los van de boerderij.

De overloper van 1777 vermeldt als eigenaar de weduwe van Willem Cornelissen Ockerse en als baander Marinus Marinussen Spruijt. Door zijn huwelijk met Isabella Jacoba Ockerse werd Aarnout Wilhelm van Citters de volgende eigenaar. Van Citters werd geboren te Middelburg op 14 maart 1745. Isabella Ockerse, vrouwe van 's Gravenpolder, te Zierikzee op 20 december 1745. Van Citters breidde de bezittingen uit met gronden in de Willem Annapolder. In 1812 bezat Van Citters in Eversdijk niet minder dan 95 gemet, 204 roeden. Mevrouw en de heer Van Citters overleden op 9 en 10 januari 1814 te Goes.

Anthonie Pieter van Citters werd de nieuwe eigenaar. Hij werd vermeld in baandersvergaar uit 1819-1826 en 1833. Hij baande zelf. In 1816 vestigden Jan Eversdijk en zijn vrouw Levina van Kruiningen zich in Eversdijk, komende uit Kloetinge. Wellicht was Eversdijk tevoren bewoner geweest van de boerderij Zomerrust bij Kloetinge. Ook deze boerderij was eigendom van de familie van Citters. Jan Eversdijk overleed 10 december 1827. Zijn weduwe hield op 6 maart 1828 koopdag van de roerende goederen op de boerderij.

Vanaf 7 maart 1828 werd Jacob Stevense op dit huisnummer geregistreerd. Hij was afkomstig van Maire, werd geboren in 1778. Zijn weduwe werd op 27 september 1837 genoemd als bewoonster van de boerderij in acte nr. 2160 van notaris Prumers te Ellewoutsdijk. Na Stevense kwam Maarten Everse. Daarna Westveer.

In het kort baandersvergaar van 1833 kwamen we Anthonie Pieter van Citters tegen als eigenaar. Het daarop volgend register, dat van 1840, noemt als nieuwe eigenaren Abraham Vader en Pieter Saaijmans Vader. Uit acte nr. 1136 d.d. 30 mei 1848 van notaris H.K.J. van den Bussche te Goes - de boedelbeschrijving van de goederen van P.H. Saaijmans Vader en zijn op 6 december 1842 overleden vrouw Marg. E. Pompe van Meerdervoort - blijkt, dat de

* Het woord *baander* wordt hier gebruikt in de betekenis van boer, pachter, of misschien wel kastelein. Van Dale geeft deze betekenis niet.

goederen gedeeltelijk volgens onderhandse acten verkregen zijn, nml. de acten van 23 en 31 mei 1836, en een van 24 februari 1838, welke in Goes geregistreerd zijn. In de eerste acte treden als personen op:

1. Justina Geertruida Kien van Citters, samen met haar echtgenoot Anthonie Jacobus Eltzman.
2. Johannes Wilhelm Kien Eltzman.
3. Cornelis Johannes Kien Eltzman.

Allen woonden te Utrecht en allen waren voor één vierde deel erfgenamen van Anthonie Pieter van Citters, die overleden was te Utrecht. Deze vier verkochten aan Abraham Vader, burgemeester en notaris te Kortgene, en aan mr. Pieter Hendrik Saaijmans Vader, griffier van de rechtbank te Goes, het $\frac{3}{4}$ aandeel in een door Anthonie Pieter van Citters nagelaten hofstede met huizing, schuur, keet en verdere opstallen te Eversdijk, gemeente Kapelle-Biezelinghe en Eversdijk, met hof, boomgaarden, weide en zaailand, met de opgesomde percelen, zonder de vruchten te velde. De jaarpacht tot 1 maart 1837, te betalen door de weduwe van Jacob Stevense, kwam toe aan de koper. De pacht bedroeg f1581,--. De hele verkoop bedroeg f9.750,--. De totale oppervlakte van het complex bedroeg 54 ha, 86 a. en 70 ca. Bij de verkoop behoorden de vrij- en onvrijheden, die tot dat moment gebruikelijk waren, de bomen langs de weg en langs de percelen, met het recht van beplanting.

De tweede onderhandse acte behelst hoofdzakelijk dezelfde gegevens, met dit verschil, dat hier Magdalena Cornelia Eltzman, wonende te Utrecht, $\frac{1}{4}$ gedeelte verkoopt onder hetzelfde beding voor de lasten en geneugten als de vorige verkopers, aan de zelfde Abraham Vader en zijn zoon Pieter Hendrik Saaijmans Vader. De verkoop en koop vonden doorgang voor de prijs van f3.250,--. De ondertekening van deze acte vond te Utrecht plaats op 24 februari 1838.

Pieter pachtte de helft van zijn vader en ging voor eigen risico de boerderij beheren. De pacht bedroeg f784,75. Dit volgens de reeds genoemde boedelbeschrijving. Op de boerderij woonden Maarten Everse, knecht, en Maria Everse, meid. Het is aannemelijk, dat Abraham zijn zoon met raad en daad heeft bijgestaan. Deze had namelijk meerdere boerderijen in eigendom. Opvallend is voorts, dat na het overlijden van Abraham Vader in 1854 Johannes Zuidweg als kastelein de hofstede komt bewonen, in 1855. Zuidweg was in februari van dat jaar vrijgekomen op een hofstede in de Nissestelle. Hij bleef bewoner tot zijn overlijden in 1883, waarna zijn zoon Geerard daar gewoond heeft tot de beëindiging van het boerenbedrijf. Zes jaar, nadat beide ouders van P.H. zijn overleden, worden hun goederen volgens een boedelbeschrijving in 1860 verdeeld. Aan onroerende goederen was een bedrag van f446.841,20 te verdelen onder de 4 kinderen. P.H. kreeg het volgende toebedeeld:

1. 1e hofstede Noord Holland te Kortgene	f 48.454,07
2. De onverdeelde helft in de hofstede te Eversdijk	f15.430,74½
3. Het door de pachter en medegerechtigde P.H. Saaijmans Vader op de boereninspan nog verschuldigde ad 4%	f 2.000,00
4. De hofstede Spaarndamme te Kruiningen	f 29.580,13
5. Een perceel bouw- en bosgrond te Schore	f 5.961,96
6. Een perceel dijk te Yerseke	f 6.604,34
7. Medebezit van een perceel grond in de Jacobapolder	f 3.679,05½
Totaal	f111.710,30

Tot zover Slabbekoorn.

Volgens mondelinge overlevering heeft P.H. rond 1860 de boerderij verbouwd tot de huidige buitenplaats en omgeven met een ruime fraaie tuin. Slabbekoorn: *“De eerste die als tuinman*

wordt genoemd was Daniël Rijk, die als knecht in het bevolkingsregister van de gemeente Kapelle voorkomt. Deze was geboren te Kleverskerke op 22 december 1789. Hij overleed te Eversdijk op 9 april 1864. De volgende tuinman was Izaak Midavaine. Deze werd te Kapelle ingeschreven op 27 oktober 1869. Hij woonde in het door P.H. in het jaar 1850 gekochte hofje achter het kerkhof. De woning hiervan werd in tweeën verdeeld voor knecht en/of arbeider voor de hofstede."

Nadat P.H. in 1891 was overleden, werd de plaats toegewezen aan zijn dochter Catharina Maria, die gehuwd was met mr. J.J. Pompe van Meerdervoort. Het bezit werd gewaardeerd op f31.763,87. Op foto's uit die tijd kan men twee oligophrene dwergen zien, zonen van dit huwelijk tussen neef en nicht.

30 Maart 1894 heeft zij het huis met de boerderij en 62.34.61 ha grond, verdeeld in 32 percelen, publiekelijk verkocht. Op 26 april volgde de verkoping van de boereninspan. De schilder-componist Gerard H.G. von Brucken Fock - zoon van Henri Dignus, een broer van Johanna A. van Voorst Vader-Fock - kocht hieruit het huis met hofstede en verdere bebouwing met 2.03.20 ha grond voor f7.011,15. "Geert" Fock was bovendien getrouwd met een dochter van het echtpaar Pompe van Meerdervoort - Saaijms Vader, Maria Johanna. De schoonzoon stelde zijn schoonouders in de gelegenheid in Eversdijk te blijven wonen tot eind 1902. Geert was bijzonder aan Eversdijk gehecht en heeft er veel vertoefd. Na 1902 verhuisde het echtpaar Pompe naar Voorschoten.

In 1902 heeft Geert het bezit verkocht aan Hendrik Slabbekoorn, de vader van de schrijver van het artikel in De Spuy. Deze was gehuwd met dochter Maatje van tuinman Midavaine, die als kastelein het bewind over het boerenbedrijf had gevoerd en met succes was overgeschakeld op de fruitteelt. Het huis werd nu zo verbouwd, dat er meerdere gezinnen in konden wonen.

Recent (1998) werd Eversdijk weer ter verkoop aangeboden door degene die het in 1996 van Slabbekorn kocht. Mijn jongste zoon is gaan kijken, maar zag af van aankoop, al zou dat het huis weer teruggebracht hebben in het bezit van de familie.*

Tenslotte: broer Pieter vroeg mij of P.H. eigenlijk wel een geliefde figuur was geweest. Ik moest daarop antwoorden, dat hij dat in de Gemeente Raad van Goes naar mijn indruk niet is geweest, dat hij als een lastpak werd beschouwd. Pieter zelf heeft toch een andere kant van hem laten zien. Hij schreef mij: *"Vele jaren geleden was ik in Utrecht op bezoek bij het echtpaar van Oordt-Pompe van Meerdervoort. Daar hing een fraai geschilderd portret van Piet Hein. Heel 'verkeerd' merkte ik op: 'Dat was ook geen mooi mannetje!' Ik kreeg de wind van voren, ik mocht geen kwaad woord van hem zeggen. 'Het was zo'n lieve man!'"*

De wijze waarop hij voor zijn tot armoede vervallen kinderen gezorgd heeft, heeft zijn memorie in ieder geval in de familie onvergetelijke en onaantastbare glans verleend.

Onze vader, zo verhaalt Pieter, heeft als A.R.-man eens Theodoor Heemskerk ontmoet, de "jolige Christen", minister van 1908-1913 en opnieuw van 1918-1925. Deze heeft vader verteld, dat hij als jonge man P.H. heeft leren kennen, toen deze bij zijn vader, de liberale staatsman J. Heemskerk Azn., te gast was. P.H. had zo geestdriftig over zijn geloof gesproken, dat de jeugdige Theo zich bekeerde en daardoor later voorman van de A.R. partij is geworden! "Si non e vero, e ben trovato."

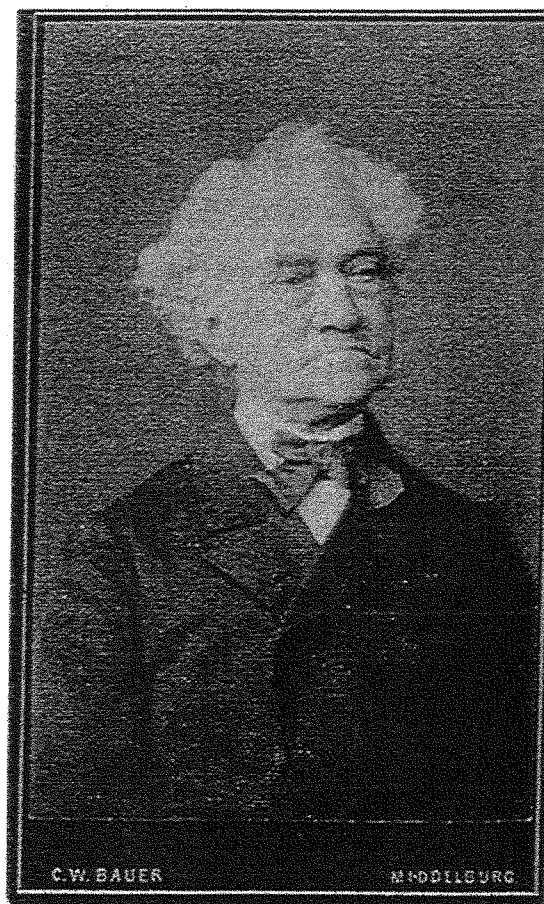
Eindhoven, 10 oktober 1999.

* Sedert 1999 is Eversdijk eigendom van de Hr. & Mw. Hagers-van Leeuwen, die er in 2000 een galerie (Galerie De Zeeuwse Buitenplaats) met beeldentuin begonnen en er naar streven het landgoed in oude luister te herstellen (zie Provinciale Zeeuwse Courant dd 19-05-2000).

BIJLAGEN

- I. Portret van mr. P.H. Saaymans Vader, 1799-1891. Uit: vVV-archief, nr. 2107.
- IIa. Eversdijk: dorpsplein met beuk, waaronder mr. P.H. Saaymans Vader begraven ligt (in feite het oude kerkhof, meerdere graven, bij de inmiddels afgebroken kerk; foto auteur).
- IIb. Klein kerkhof naast de N.H. kerk te Biezelingse met de graven van (foto auteur):
- Marie Elisabeth Pompe van Meerdervoort (1e echtgenote van mr. P.H. Saaymans Vader)
 - Johan Hendrik Saaymans Vader (jong gestorven zoontje van echtpaar SV-PvM)
 - Gabrielle Louise van Rijswijk (2e echtgenote van mr. P.H. Saaymans Vader)
 - Ano Uera (grafschrift: "Getrouwe dienstknecht van Mr.P.H. Saaymans Vader, geboren te Macao (China), overleden 24 July 1867"). Deze "getrouwe dienstknecht" kwam op P.H.'s reis naar Oost-Azië in zijn dienst.
- III. De buitenplaats Eversdijk in het gehucht Eversdijk bij Biezelingse, gemeente Kapelle bij Goes, omstreeks 1894, toen de familie Pompe van Meerdervoort er woonde. Uit: H.I.C. Dozy - de Stoppelaar. G.H.G. von Brucken Fock, een mens van twee werelden. 1859-1935. Zeist, W. De Haan N.V., 1959.

BIJLAGE I

Portret van mr. P.H. Saaymans Vader (1799-1891)

Bijlage IIa & b

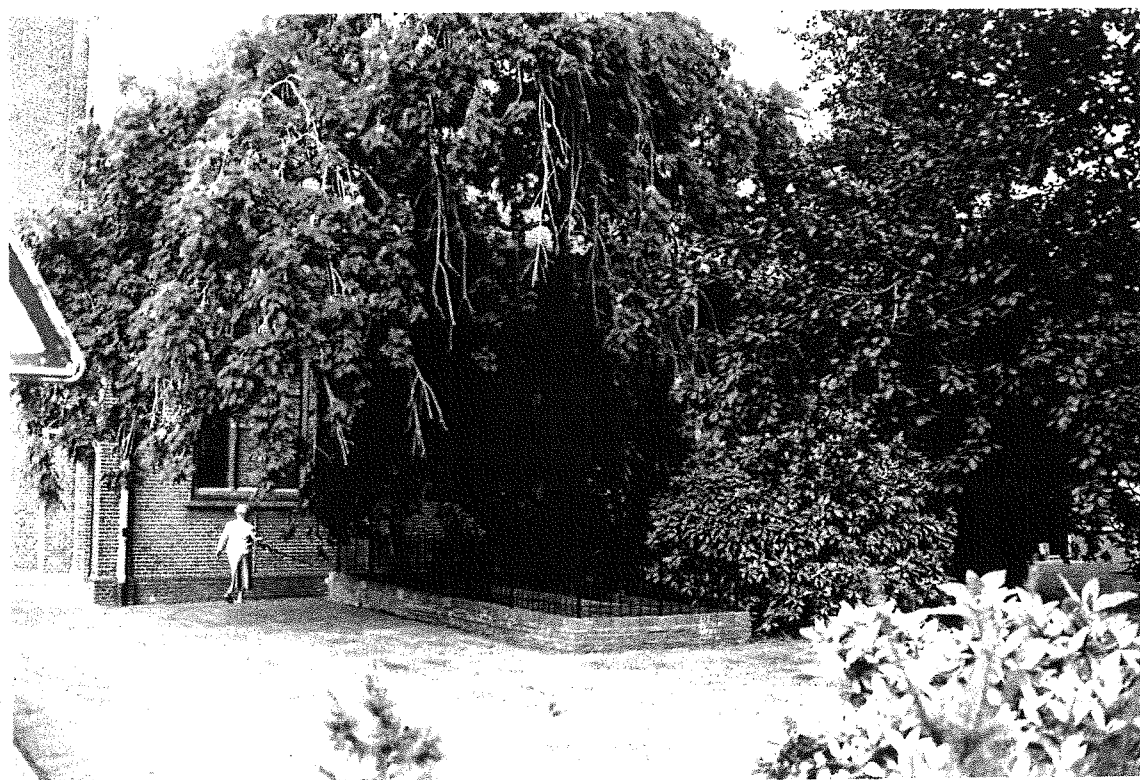
IIa

Eversdijk:
beuk, waaronder
graf van mr. P.H.
Saaymans Vader

IIb

Biezelinghe:
klein kerkhof
van familie
Saaymans Vader

BIJLAGE III

De buitenplaats Eversdijk in het gehucht Eversdijk bij Biezeling, gemeente Kapelle bij Goes, omstreeks 1894, toen het eigendom was van de familie Pompe van Meerdervoort.